

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

DERSLER CEPTE

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 9

ÜNİTE	**GİRİŞ**
KONU	- Edebiyat Kavramı - Türk Edebiyatının Dönemleri - Edebiyatın Bilim ve Güzel Sanatlarla İlişkisi - Metinlerin Sınıflandırılması - Dilin Kullanımından Doğan Türler - Düşünceyi Geliştirme Yolları - İletişim ve Ögeleri - Hikâye

DERSLER CEPTE 1. SAYI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 9. SINIF

ISBN **978-975-11-6636-4**

Genel Yayın Yönetmeni
Halil İbrahim TOPÇU

Yayın Koordinatörü
Dr. Yasin ELÇİ

Yazar Ekibi
Gül GÜNDOĞDU, Öğretmen
Ayşen ÖZTAŞ ÇELİK, Öğretmen
Banu İLHAN, Öğretmen
Beste ERDEMOĞLU, Öğretmen
Fadime AYDINTÜRK, Öğretmen
Mustafa ÖZDAMAR, Öğretmen
Nedret YILDIZHAN, Öğretmen
Orhan GÖZÜBÜYÜK, Öğretmen
Safiye YILMAZ, Öğretmen
Sündüs ÇANKAYA, Öğretmen

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Dizgi - Tasarım Ekibi
Çağlayan Volkan YILDIZ, Öğretmen
Beste ERDEMOĞLU, Öğretmen

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

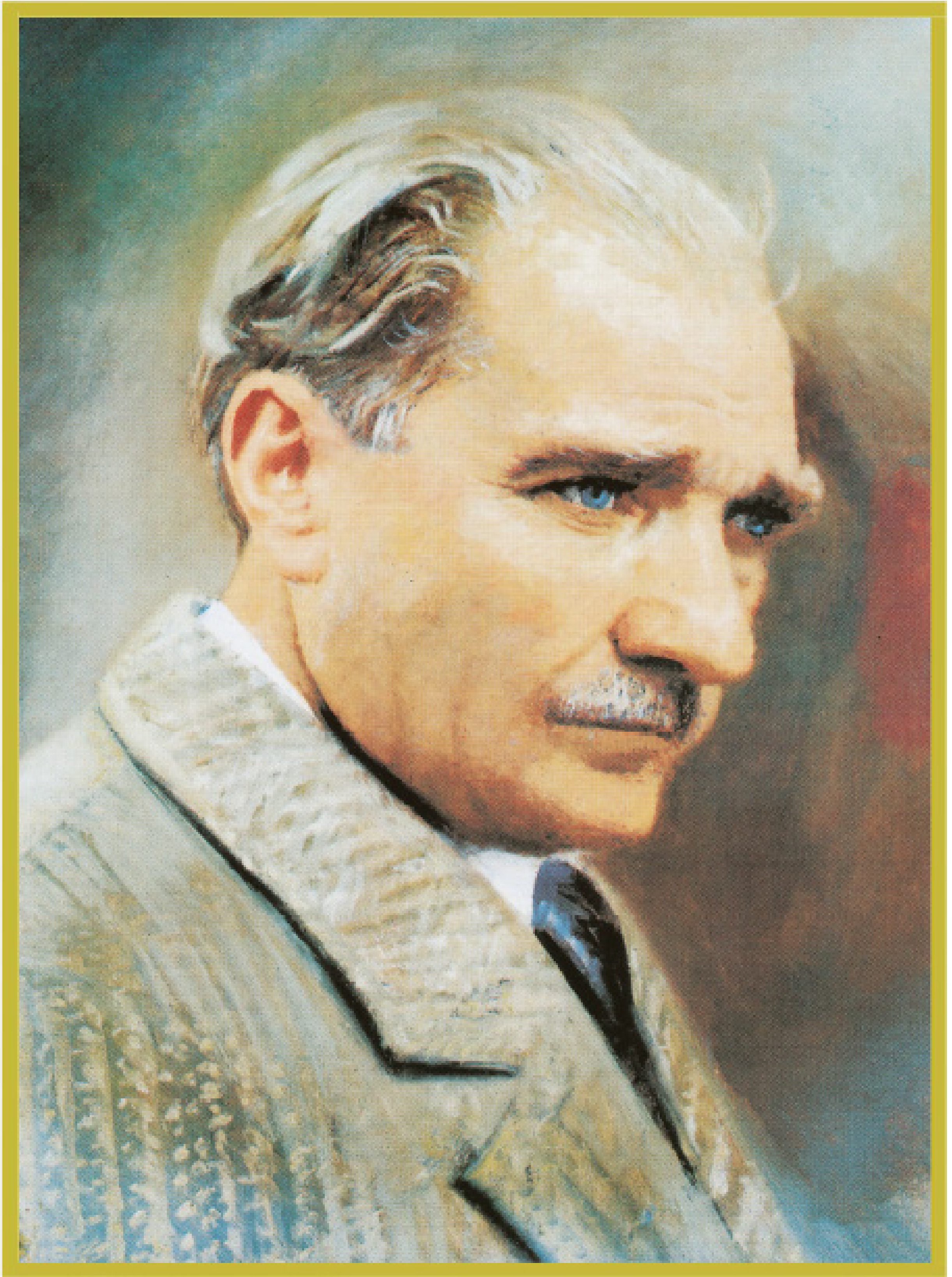
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Değerli Öğretmenler ve Sevgili Öğrenciler,

Sizler için hazırlanan Dersler Cepte fasiküllerinde tüm derslerdeki aylık konu özetlerini bulacaksınız. Gerek yazılılara hazırlanırken gerek konu tekrarı yaparken Dersler Cepte fasikülündeki konu özetleri size yol gösterecektir. Konu özetlerinin maddeler hâlinde ve görsel ağırlıklı olması bilgilerinizin kalıcı olmasında kolaylık sağlayacaktır. Konu özetlerinin yanında "Hatırlayalım, Kritik Bilgi, Dikkat, Faydalı Linkler, Araştırma, Bir Örnek de Sen Ver, Biliyor Musunuz?, Filozof Der ki, Felsefe Sözlüğü, Haritada Bulalım" gibi bölümlerle konuların en önemli noktalarını ve ilgi çekici yanlarını görmüş olacaksınız. Böylece eğlenirken aynı zamanda da bilgilerinizi pekiştirme fırsatı bulacaksınız.

Açık uçlu ve çoktan seçmeli sorularla tekrar ettiğiniz bilgileri kullanabileceksiniz. Karekodlar aracılığıyla çoktan seçmeli soruların video çözümlerini izleyerek sorulara anında dönüt alabileceksiniz. Her konuyla ilgili çıkmış soruların yer alması da üniversiteye hazırlık yolculuğunda sizlere rehberlik edecek ve işlediğiniz konuların ne kadar önemli olduğuna dair fikir verecektir. Ayrıca OGM Materyal web sitesi, yardımcıkaynaklar.meb.gov.tr ve eba.gov.tr adresleri üzerinden fasiküllerimize kolay ulaşma imkânına sahip olacaksınız.

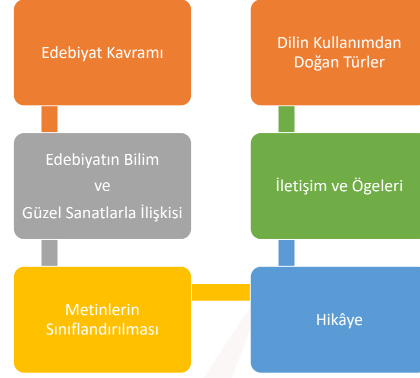
Millî Eğitim Bakanlığı olarak alanında yetkin uzmanlarca titizlikle hazırlanmış ve denetimden geçmiş olan Dersler Cepte fasikülleriyle öğrenci ve öğretmenlere derslerin işlenişi ve tekrarı noktasında katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Halil İbrahim TOPÇU
Ortaöğretim Genel Müdürü

Neler Öğreneceğiz?

Edebiyat kavramı içinde Türk edebiyatının dönemlerine bu ünitede yer verilecektir. Edebiyatın güzel sanatlar ve bilimle ilişkisinin belirlenmesi, edebiyatın anlamının kavranmasını sağlayacaktır. Metinlerin sınıflandırılması yoluyla edebî eserlerin özelliklerini, dilin kullanımından doğan türlerini, sosyal hayatın vazgeçilmez unsurlarından iletişimin temel özelliklerini de bu ünitede öğreneceksiniz. Bu sayıda son olarak hikâye ünitesine giriş yapılarak hikâyenin bölümleri, yapı unsurlarına değinilecektir.

TYT TÜRKÇE SORULARININ KONULARA GÖRE DAĞILIMI

	ÜNİTE	KONU	2018 TYT	2019 TYT	2020 TYT	2021 TYT	2022 TYT	TOPLAM SORU SAYISI
9. SINIF	GİRİŞ HİKÂYE ŞİİR MASAL-FABL ROMAN TİYATRO BİYOGRAFİ-OTOBİYOGRAFİ MEK TUP-E-POSTA GÜNLÜK-BLOG	SÖZCÜK TÜRLERİ	-	4	-	1	1	**6**
		YAZIM KURALLARI	2	2	2	2	2	**10**
		NOKTALAMA İŞARETLERİ	2	2	2	2	2	**10**
		SES OLAYLARI	1	1	-	1	-	**3**
		SÖZCÜKTE YAPI	2	2	1	-	1	**6**
								36

AYT TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI SORULARININ KONULARA GÖRE DAĞILIMI

	ÜNİTE	KONU	2018 AYT	2019 AYT	2020 AYT	2021 AYT	2022 AYT	TOPLAM SORU SAYISI
9. SINIF	GİRİŞ	EDEBİYAT	-	-	-	-	-	**-**
		EDEBİYAT VE BİLİM	-	-	-	-	-	**-**
		EDEBİYATIN GÜZEL SANATLARLA İLİŞKİSİ	-	-	-	-	-	**-**
		METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI	-	-	-	-	-	**-**
	HİKÂYE	HİKÂYE	-	1	-	-	-	**1**
		HİKÂYE TÜRLERİ	-	-	-	1	-	**1**
		ANLATIM BİÇİMLERİ	-	-	-	-	-	**-**
		ANLATIM TEKNİKLERİ	-	1	1	-	-	**2**
	ŞİİR	ŞİİR BİLGİSİ	3	4	2	3	1	**13**
	MASAL-FABL	MASAL	-	1	-	1	-	**2**
		FABL	-	-	-	-	-	**-**
	ROMAN	ROMAN	-	-	-	-	-	**-**
		ROMANIN YAPI UNSURLARI	-	-	-	-	-	**-**
		ROMANIN HİKÂYEDEN AYRILAN YÖNLERİ	-	-	-	-	-	**-**
		ANLATIM TEKNİKLERİ	-	-	-	-	-	**-**
	TİYATRO	TİYATRO	-	-	-	-	-	**-**
		TİYATRONUN YAPI UNSURLARI	-	-	-	-	-	**-**
		TEMEL TİYATRONUN TERİMLERİ	-	-	-	-	-	**-**
	BİYOGRAFİ-OTOBİYOGRAFİ	BİYOGRAFİ	-	-	-	-	-	**-**
		OTOBİYOGRAFİ	-	-	-	-	-	**-**
	MEKTUP-E-POSTA	MEKTUP	-	-	-	-	-	**-**
		MEKTUP TÜRLERİ	-	-	-	-	-	**-**
		ÖZEL MEKTUP İLE EDEBÎ MEKTUP ARASINDAKİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR E-POSTA	-	-	-	-	-	**-**
	GÜNLÜK-BLOG	GÜNLÜK	-	-	-	-	-	**-**
		BLOG	-	-	-	-	-	**-**
								19

Yukarıdaki tablo YKS sorularının son beş yıla göre dağılımını göstermektedir. ÖSYM, YKS sorularını bütün kazanımlara ve konulara yönelik belirleyebilir.

EDEBİYAT KAVRAMI

Edebiyat; duygu, düşünce, hayal ve isteklerin sözle ya da yazıyla en güzel şekilde ifade edilmesi sanatıdır. Edebiyat, TDK Türkçe Sözlük'te "Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın" olarak tanımlanmaktadır. Edebiyat sözcüğü Arapça "edeb"den gelmektedir. Edep; toplum töresine uygun davranma ve iyi ahlak, terbiye, incelik anlamlarını taşımaktadır.
Edebiyatın çağrışım gücünün zenginliği sonucunda sanatçılar tarafından edebiyatla ilgili farklı tanımlar ve birçok yorum yapılmıştır:

Özdemir İnce: "Edebiyat, insana estetik bir tat vermek amacıyla yazılmış olan ya da böyle bir amacı bulunmasa bile biçimsel özellikleriyle bu düzeye ulaşabilen bütün yazılı yapıtlardır."
Suut Kemal Yetkin: "Yaşamı güzelleştiren, insanı hayata bağlayan, öz duygularla zenginleştiren edebiyattır."
Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan: "Edebiyat, dil bahçesinde esen bir rüzgârdır. Yaprakları kımıldatır, bir fırtına olur, onu savurur, bütün bu kımıldanışlar, savruluşlar dil üzerindedir ve esaslı izler bırakır. İşte dil üzerinde bu geçici veya devamlı izler, duygu ile kaynaşan fikir, edebiyat dediğimiz şeydir. Edebiyat, heyecan ile dilin evliliğinden doğan bir bebektir."
Moliére: "Edebiyat; gençliği yetiştirir, yaşlılara zevk verir, ikbalde süs, felakette teselli ve sığınak olur."
Namık Kemal: "İnsan topluluklarının gelişmesi, her şeyden önce dil ve edebiyatlarının ilerlemesine bağlıdır."

Kritik Bilgi

- Edebiyat sözcüğü, Tanzimat Dönemi'nde ilk defa Şinasi tarafından kullanılmıştır.
- Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasında **kültürel değişim, dinî değişim, coğrafi değişim** ile **lehçe ve şive ayrılıkları** etkili olmuştur.

Dersi İzleyelim

Edebiyat-Edebiyatın Bilimlerle İlişkisi

TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERİ

Edebiyat tarihi; bir milletin tarih içinde yetiştirdiği şahsiyetleri ve onların eserlerini, tarihî süreç içerisinde ve bir sistem dâhilinde inceleyen bilim dalıdır.

TÜRK EDEBİYATI DÖNEMLERİ		
İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI (...-XI. YÜZYIL)	**İSLAMİYET ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI (XI-XIX. YÜZYIL)**	**BATI ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI (1860-...)**
1. SÖZLÜ EDEBİYAT 2. YAZILI EDEBİYAT	1. DİVAN EDEBİYATI 2. HALK EDEBİYATI A) ANONİM HALK EDEBİYATI B) ÂŞIK EDEBİYATI C) DİNÎ-TASAVVUFİ HALK EDEBİYATI (TEKKE EDEBİYATI)	1. TANZİMAT DÖNEMİ EDEBİYATI (1860-1896) 2. SERVETİFÜNUN DÖNEMİ EDEBİYATI (1896-1901) 3. FECRİATİ TOPLULUĞU DÖNEMİ (1909-1911) 4. MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ (1911-1923) 5. CUMHURİYET DÖNEMİ EDEBİYATI (1923-...)

EDEBİYATIN BİLİMLE İLİŞKİSİ

Edebiyatın malzemesi olan dil, bilim dallarının da anlatım aracıdır. Edebiyatın ve bilimin konusu insandır. Sanatçı, nazım ya da nesir bir edebî eser oluştururken birçok bilim dalından yararlanır.

Edebiyat; psikoloji, sosyoloji, tarih, felsefe gibi sosyal bilimlerle ve fizik, kimya, biyoloji gibi deneysel bilimlerle bir ilişki içindedir. Edebiyatla bilim insana yönelik çalışmalar yaparken yöntem ve amaç bakımından farklılıkları bulunmaktadır:

Bilim nesnellik, kanıtlanabilirlik, nedensellik ilkesine dayanır. Gözlem önemlidir.
Sanat; çelişmezlik, özgünlük, açıklık, bütünlük ilkelerine uymalıdır. Gözlem önemlidir.
Bilimde aranan doğruluktur, bilim akla ve mantığa dayanır.
Sanatta öncelikli olarak güzellik aranır, sanat duygu ve sezgilere dayanır.
Bilim, gerçekliği nesnel olarak açıklar.
Sanat, gerçekliği öznel bir bakışla yorumlar.
Bilim, kuram ve yasalara göre hareket eder.
Sanatta sanatçının duygu ve izlenimleri esastır.
Bilim, insanlara fayda vermek amacıyla yapılır.
Sanat, duygu aktarır ve estetik haz verir.
Bilim, terimlere ve kavramlara başvurur.
Sanat, imgeler yoluyla gerçekliği yansıtır.

EDEBİYATIN GÜZEL SANATLARLA İLİŞKİSİ

Sanat; insanların duygu ve düşüncelerini söz, renk, form, biçim gibi çeşitli yollarla estetik bir güzellik ve etkileyicilikle özgün biçimde ifade etmesidir. Güzel sanatlar kullandıkları malzemeye göre şu şekilde sınıflandırılabilir:

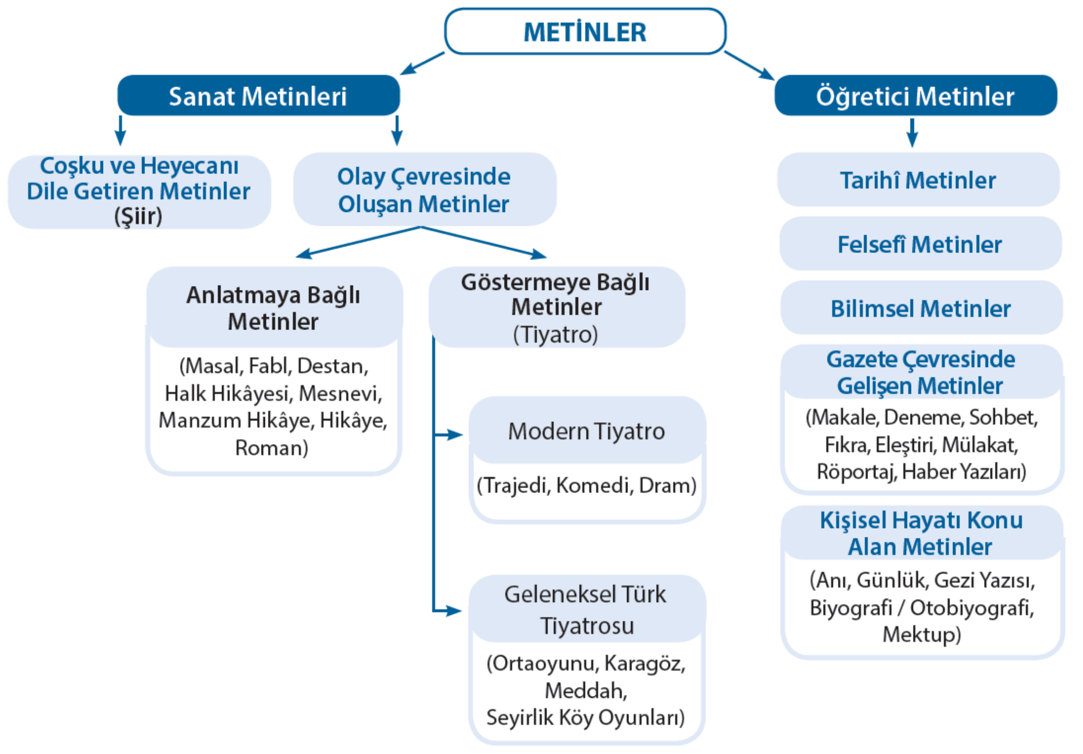
Dramatik (Ritmik) Sanatlar	Fonetik (İşitsel) Sanatlar	Görsel (Plastik) Sanatlar
Tiyatro Sinema Dans Bale Opera	Edebiyat Müzik	Resim Heykel Mimari

Dikkat!

Edebiyat malzemesi dil olan **işitsel** bir sanattır.

1. Yukarıdaki tabloyu dikkate alarak metinlerin sınıflandırılmasında etkili olan faktörleri açıklayınız. Sanat metinleri ile öğretici metinler arasındaki farklılıkları belirtiniz.

....
....
....
....
....
....
....
....

2. Edebiyatın tarih, psikoloji, coğrafya ile ilgisi hakkında düşüncelerinizi belirtiniz. Bu alanlarla ilgisi olan edebî eserler okuduysanız bunları örneklendiriniz.

....
....
....
....
....
....
....
....

Faydalı Linkler

TÜBİTAK - Bilim ve Sanatın Ortak Penceresinden

1. Şair, "Ayva sarı, nar kırmızı, sonbahar" kelime dizisini, bir edebî dil zemininde söyler. Bu dizide kelimeler, "tereddütsüz, halk zevkinden seçilmiş renklerle ve söyleyişlerle" ifade ediliyor. Bu kelimelerin hepsi günlük dilde kullanılır ve tek tek anlamları da günlük dildeki anlamın hemen aynısıdır ama günlük dilde, "ayva sarı, nar kırmızı" ifadelerinden sonra "sonbahar" kelimesi gelmez. Gelse bile, bu üslup ve anlam birlikteliğini kuramaz. Bu sıra, edebî dilin oluşumuna bir örnek teşkil eder. "Gitsem öldürürler gitmesem öldüm" ifadesi, konu ve anlatım yönüyle edebî dilin dokusunu hissettirir. "Neler çeker bu gönül, söylesem şikâyet olur" mısrasında kelimelerin çoğu gerçek anlamı ile kullanılmıştır ama kelimelerin birbiri ile olan münasebeti, bir estetik terkip oluşturur ve edebî dili meydana getirir.

Bu parçadan hareketle edebî dil ve estetik ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Üslup ve anlam birlikteliği, kelimelere edebî nitelik kazandırır.

B) Şiirdeki söz dizisi, estetik bir tavrın ürünüdür.

C) Edebî dil, şairin özgün söyleyişi yakalama çabasıdır.

D) Edebî dilin oluşumunda kelimelerin ilişkileri büyük rol oynar.

E) Kelimeler arası estetik birliktelik şiirde kullanılan söz dizisi zenginlik katar.

2. I.

Gün bitti. Ağaçta neşe söndü.
Yaprak ateş oldu, kuş da yakut;
Yaprakla kuşun parıltısından
Havuzun suyu erguvana döndü.

II.

Güneş ışığı, atmosferden geçerken saçılıma uğrar. Tüm renkleri barındıran beyaz ışıktan; yüksek enerjili mavi ışık, düşük enerjili kırmızı ışığa göre daha fazla saçılır. Bu durum beyazın içindeki maviyi azalttığından Güneş'in daha kırmızı görünmesine sebep olur.

Bu metinlerin karşılaştırılması ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) I. metin edebî, II. metin ise öğretici bir metinden alınmıştır.

B) I. metin duygu, II. metin bilgi odaklıdır.

C) I. metinde nesnel bir bakış açısı varken II. metinde öznellik söz konusudur.

D) I. metinde dil sanatsal işlevde, II. metinde ise göndergesel işlevde kullanılmıştır.

E) I. metinde hissettirme, sezdirme, ikinci metinde ise haberdar etme esastır.

3. Bilinç akışı tekniği, ---- edebiyata armağanıdır. Bu tekniği denemek isteyen bir edebiyatçı ister istemez bilinçte ve bilinçaltında yer alanlarla ilgili tahlillere gitmekte, dolayısıyla eserine ruhsal bir derinlik kazandırmaktadır. Peki, nedir özetle bu teknik? Kişinin aklından geçenlerin birinci kişi ağzından yansıtılmasıdır.

Bu parçadaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) sosyolojinin B) felsefenin C) psikolojinin
D) tarihin E) fiziğin

TYT 2022

4. (I) Kendimi eski mahallemin Arnavut kaldırımlarında çocukluğumu ararken buluverdim geçenlerde. (II) Bahçelerinde saklambaç oynadığım evlerin bakımsız, hüzünlü hâllerine bakarken saçılıverdi birden etrafa anılarım. (III) Limon sarısı gibi görünen eskiliğin yüzü, sadece bakımsızlıktan ibaret değildi elbette. (IV) Benim zihnimdeki eskilik: Duvarlarda çiviler, lekeler, paslanmış salça kutusundan saksılar... (V) Yoğurtçuya karşı pencereden seslenen Fatma teyzemin nidalarının yokluğu da eskitmişti bu evleri.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

TYT 2022

5. • Kendinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul, teşvik bildiren kelimelerden sonra konur.
• Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerden sonra konur.
• Anlamı güçlendirmek için tekrarlanan kelimeler arasına konur.
• Metin içinde art arda gelen zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra konur.

Aşağıdaki cümlelerin hangisi, virgülün kullanımıyla ilgili bu bilgilerden birine örnek gösterilemez?

A) Benim de söyleyeceklerim vardı elbet sana ama gözlerine bakmakla yetinmeyi bildim, dedi usulca.

B) Haydi, biraz da sen tutun rengârenk kanatlı yaban kuşlarının çıkardığı umut rüzgârına.

C) Hayatta neyin önemli olduğunu anlamak için arkama dönüp bakıyorum ki iyilik, iyilik, hep iyilik.

D) O, bundan yıllar önce her şeyi arkasında bırakıp yeni bir şehre taşındığında kalbindeki aşkı da yitirmişti.

E) İnsan kendini sevip, yaptığı hatalardan ders çıkardıkça içindeki olgunlaşma hissi de tüm benliğini kaplar.

DİLİN KULLANIMINDAN DOĞAN TÜRLER

Ağız: Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dilidir.

Karadeniz ağzı, Ege ağzı, Van ağzı…

Trakya ağzı: Kızanım paraladı kendini sınavı kazancam diye be ya.

Şive: Bir dilin izlenebilen tarihî gelişimi içinde ayrılan kollarıdır.

Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesi…

Lehçe: Bir dilin, tarihî gelişimi içinde yazılı kaynaklarla izlenemeyen dönemlerinde ayrılmış kollarıdır.

Çuvaşça, Yakutça

Argo: Bir dilin ortak kullanımı dışında ses, yapı, söz dizimi ve anlam bakımından farklılık gösteren, belirli toplulukların kullandığı özel dil veya söz dağarcığına denir.

Fizikten çaktığımı dün öğrendim.

Jargon: Aynı meslek ve topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil ve söz dağarcığıdır.

Hasta eks olmuş.

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

TANIMLAMA: Bir varlığın ya da nesnenin yapısı, nitelikleri, temel özellikleriyle tarif edilmesidir. Tanım cümleleri genellikle "denir" sözcüğü ya da "-dir" ek fiiliyle biter.

ÖRNEKLEME: Ele alınan konuyu, ileri sürülen düşünceyi somutlaştırmak, açıklamak, doğruluğunu kanıtlamak için başvurulan anlatım tekniğidir.

TANIK GÖSTERME: Yazarın bir paragrafta öne sürdüğü düşünceleri geçerli ve inandırıcı hâle getirmek için kendisiyle aynı görüşte olan, tanınmış bir kişinin sözlerine başvurmasıdır.

KARŞILAŞTIRMA: İki varlık, kavram veya olayın ya da farklı yönlerinin ortaya konmasıdır. Genellikle "ise, oysa, daha, en" gibi ifadelere yer verilir.

BENZETME: Bir şeyin bir niteliğini herhangi bir bakımdan göz önüne getirmek, canlandırmak ya da daha etkili ve çarpıcı kılmak için onunla başka bir şey arasında ortak bir nitelikte benzerlik kurmadır.

SOMUTLAMA: Soyut bir durum, kavram ya da olayın anlaşılması için somut varlıkların özelliklerinden yararlanılmasıdır.

ANLATIMIN İLKELERİ

AKICILIK: Metinde okumayı zorlaştıracak, dilin takılacağı sözlerin veya yakın seslerin kullanılmamasıdır.

AÇIKLIK: Metindeki cümlelerin başka bir anlam taşımadan herkesçe aynı anlaşılması, cümlede anlam belirsizliğine yer verilmemesidir. Noktalama yanlışları, sözcüğün yanlış yerde ve anlamda kullanımı, karşılaştırma hataları, tamlamaların yanlış kullanımı anlam belirsizliğine neden olmaktadır.

YALINLIK: Duygu ve düşüncelerin sanatlı söyleyişlere, süse, söz oyunlarına başvurulmadan anlatılmasıdır.

DURULUK: Metinde aynı anlamı taşıyan sözcüklerin ya da eklerin kullanılmamasıdır. Gereksiz sözcük kullanımı metnin duruluğunu bozar.

Dikkat!

Açıklık ve **duruluk** ilkelerine uyulmaması anlatım bozukluğuna neden olur.

Dersi İzleyelim

Metinlerin Sınıflandırılması / Dilin Kullanımından Doğan Türler

Edebiyatın Güzel Sanatlarla İlişkisi

1. Düşünceyi geliştirme yollarının bir metne katkısı sizce neler olabilir?

....
....
....
....
....
....
....
....

2. Sizce düşünceyi geliştirme yolları kullanılmadan bir metin oluşturulabilir mi?

....
....
....
....
....
....
....
....

Araştırma

Sınıfınızda beşer kişiden üç grup oluşturunuz. Öğrencilere on beş cümlelik bir hikâye yazılacağını belirtiniz. Her öğrencinin bir kâğıda hikâye başlangıcı yapacak şekilde bir cümle yazmasını isteyiniz. Öğrencilerin kâğıtlarını değiştirerek aldığı kâğıda uygun ikinci cümleyi yazmasını isteyiniz. Kâğıtlar değiştirilerek on beş cümle yazılmasını sağlayınız. Yazılan hikâyeleri sınıfta okutunuz. Kurgu, dil, anlatım, mekân, zaman ve kahramanlarla ilgili değişikliklere dikkat ediniz.

1. Sait Faik, her yazar gibi ilk öykülerine gözlemle başlamıştır. Bu bakımdan gözleme dayalı bir gerçekçilik görülür ilk hikâyelerinde. Nitekim hikâyelerinde toplumsal gerçeklikten değil bireysel gerçeklikten bahseder. Onun anlatımının ön plana çıkan yönü, insanın kendi içindeki kalabalıklardır; kuru kalabalıklar değil. Vedat Günyol hoş ve nahif bir ifadeyle Sait Faik için şunu der: "Güçlü bir sanatçı olmakla birlikte, daha çok öznel bir sanatçıdır. Olayların ve kişilerin arkasından, hikâyelerin ruhsal örgüsünü, tamamen ortaya çıkarmamış olmakla birlikte, eserlerinde adamakıllı duyulan bir insanlık sevgisini dokumaktadır." Sait Faik'i Sait Faik yapan onun güçlü söylemidir. Güçlü olduğu kadar samimi ve akıcı üslubuyla dikkat çeker. Kısacası o, herkesin kendinden bir şey bulabileceği bir adamdır. Bence herkesin bir Sait Faik öyküsü vardır.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi <u>yoktur</u>?

A) Tanık gösterme B) Göreceli ifade C) Somutlama
D) Tartışma E) Tanımlama

2. Edebiyatın toplumla ilişkisi bahsinde sıkça kullanılan benzetmelerden biri aynadır. Romandan ve gerçeklikten söz açıldığında çoğu zaman Stendhal'ın *Kırmızı ve Siyah*'ında geçen meşhur cümle anılır: "Roman, uzun bir yol boyunca dolaştırılan aynadır." Bilindiği gibi aynanın biri aydınlık, diğeri karanlık olmak üzere iki yüzü vardır. Aydınlık olan ön tarafında suretimize bakıp kendimize çekidüzen veririz; arkaya, sağa, sola bakıp yansımaları izleriz. Bir edebiyat eserindeki iz düşümler, yansımalar, yankılar... aynada görülenlere benzer. Bir de arka tarafı vardır aynanın duvara yaslı duran, kimsenin dikkat etmediği. Bildiğiniz gibi oranın adı "sır"dır.

Bu parçada düşünceyi geliştirme yollarından hangisinin örneği <u>yoktur</u>?

A) Tanımlama B) Karşılaştırma C) Tanık gösterme
D) Örnekleme E) Benzetme

3. "Yahu" sözcüğünün Çorum'da "heri", Aydın'da "gari" Tekirdağ'da "beya" şeklinde söylenmesinde görülen dilin kullanım farklılığına ---- denir.

Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) lehçe B) şive C) ağız
D) argo E) jargon

TYT 2018

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kesme işaretinin kullanımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

A) Pamukkale travertenleri, Denizli'mizin önde gelen turistik değerlerindendir.

B) Bu yasa tasarısı Bakanlar Kurulu'nda uzun uzun tartışıldı.

C) Ferhunde Hanım'dan gelen son mektubu ailecek sevinç içinde okuduk.

D) Üniversitemizde tek ders sınavlarının 30 Haziran'da yapılacağı açıklandı.

E) TDK'nin bir görevi de geçmişte yazılmış eserleri günümüze kazandırmaktır.

TYT 2018

5. Bakmayın sahilinin dolguyla denizden yükseltilmiş olmasına; denizin içinden çıkıp içeri doğru yılan misali kıvrılan yokuşun ta Galata Kulesi'nin gölgesine kadar uzandığı bir semt Tophane. Ana sokakları bayır, ara sokakları çıkmaz. Bu nedenledir ki adımlar hafif hafif, ağır ağır atılır burada. Sanki semti derinlemesine hissettirmek ve geçmişi teneffüs ettirmek için yukarı doğru uzadıkça uzar yol.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi <u>yoktur</u>?

A) Karşılaştırma B) Benzetme C) İkileme
D) Niteleme E) Mecazlı söyleyiş

TYT 2022

6. <u>Oldum olası</u> (I) kendime <u>çekidüzen</u> (II) vermeyi hiç bilmem. Sakal bir karış, saçlar öylesine, günlerce dolaştığım olur. Bir Mehmet Bey vardı, komşumuz. Tanışır, konuşurdum ama adımı hiç merak etmemiş mi yoksa <u>unutumuvermiş</u> (III), nedir? Bir gün benim için "Hani, <u>saçı sakalı</u> (IV) akar gibi bir adam geliyor buraya, o işte!" demiş. Üstüme başıma özen göstermeyi beceremem. Çoraplarım hep düşer, yakamla <u>boyun bağımın</u> (V) biri bir yanda diğeri bir yanda.

Bu parçada numaralanmış sözlerden hangisinin yazımı <u>yanlıştır</u>?

A) I B) II C) III D) IV E) V

İLETİŞİM VE ÖGELERİ

Dersi İzleyelim

İletişim, İletişimin Ögeleri, Dilin İşlevleri ve Yazma Becerisi

Bir Örnek de Sen Ver

Evinizin önünde arabanızı her zaman park ettiğiniz yere başkasının park ettiğini gördünüz ve bu yüzden arabanızı park edemediniz. Park eden kişiyle bir iletişim kurmanız gerekiyor. Olumlu ve olumsuz iletişime örnek olabilecek birer iletişim tablosu oluşturunuz.

HİKÂYENİN BÖLÜMLERİ

Serim: Hikâyenin giriş bölümüdür. Kişiler, yer ve mekân tanıtılır. Olayın başlangıcı yapılır.
Düğüm: Olay gelişmeye bu bölümde başlar. Hikâyede çatışma başlar, okuyucuda merak duygusu oluşur.
Çözüm: Olayın bir çözüme ulaştığı bölümdür. Okuyucuda merak unsurları bu bölümde biter.

HİKÂYENİN YAPI UNSURLARI

Olay Örgüsü: Hikâye kahramanlarının başından geçenler veya yaşadığı, tanık olduğu durumlara "olay" denir. Olayların bir sıra ile verilmesine "olay örgüsü" denir.
Kişiler: Bir hikâyede olayı yaşayan, olaya tanık olan, durumdan etkilenen kahramanlardır. Kişiler **tip** ve **karakter** olmak üzere ikiye ayrılır. **Tip**, günlük yaşayış içerisindeki sıradan insanların genel özelliklerine sahiptir. Yardımsever, nankör, cimri vb. özellikler tip aracılığıyla verilebilir. **Karakter** ise kendine has özelliklere sahip kişilerdir. Bu kişiler başkalarından farklı çatışmalara, zaaflara sahiptir.
Zaman: Hikâyedeki olay ya da durumun başlangıcı ile bitişi arasındaki süredir.
Mekân: Hikâyedeki olayın ya da durumun geçtiği yerdir.

 Kritik Bilgi

Halk hikâyeleri, destanlar, masallar, mesneviler ve ***Dede Korkut Hikâyeleri*** Türk edebiyatında Tanzimat Dönemi'nden önce hikâye türünün yerini tutmaktaydı.

HİKÂYEDE İLKLER

Dünya Edebiyatında İlk Hikâye ve Yazarı	*Decameron*-Boccaccio
Türk Edebiyatında İlk Hikâye ve Yazarı	*Letâif-i Rivâyât*-Ahmet Mithat Efendi
Türk Edebiyatında Batılı Anlamda İlk Hikâye ve Yazarı	*Küçük Şeyler*-Sâmipaşazâde Sezâi

 Dersi İzleyelim

 Hikâye

1. Karın lapa lapa yağdığı anlarda bir adam alelacele eczaneye girdi ve tuttuğu buruşuk kâğıdı ıslak elleriyle kalfaya uzatıverdi. Kalfa, kâğıdı almadı; adama kaşıyla diğer müşterileri gösterdi. Bunun üzerine adam başını eğerek sıranın en arkasına geçti.

Bu parçada iletişim ögeleri ile ilgili aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Adam-Gönderici

B) Eczane-Bağlam

C) Diğer müşteriler-Alıcı

D) Adamın sıraya geçmesi-Geri bildirim

E) Kalfanın mimiği-Kanal

2. (I) Hikâye (öykü); yaşanmış ya da yaşanabilir olay veya durumların kişi, yer ve zamana bağlı olarak okuyucuda heyecan ve zevk uyandıracak şekilde anlatıldığı kısa edebî türdür. (II) Hikâyede genellikle birden fazla olay anlatılır, kişi sayısı oldukça fazladır. (III) Kahramanların bir yönü üzerinde durulur. (IV) Zaman ve mekânın anlatımında ayrıntıya girilmez. (V) Batılı anlamda hikâye, Türk edebiyatına Tanzimat'la birlikte girmiştir.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde hikâye türüyle ilgili bir bilgi yanlışı vardır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Aşağıdaki kavramların hangisi hikâye türü ile ilişkilendirilemez?

A) Örneklendirme

B) Konu

C) Tema

D) Çatışma

E) Olay hikâyesi

TYT 2022

4. İri gövdesi güneşte devasa bir petek gibi ışıldayan palmiyenin yaprakları altında üç kadın oturuyor (I) Fatma Aliye, Halide Edip, Samiha Ayverdi (II) Uzaktan güçlükle işitebildiğim sesleri, vecd hâlinde kovanlarına girip çıkan bal arılarının seslerini andırıyor (III) Ne etrafta onları sezen bir baş var ne de onlarda etrafla ilgilenen bir telaş (IV) İki ayrı zaman, aynı tarihî konağın avlusunda akıyor biteviye (V)

Bu parçada numaralanmış yerlerden hangisine diğerlerinden farklı bir noktalama işareti getirilmelidir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

5.

Bu görseli doğru biçimde hikâye eden metin aşağıdakilerden hangisidir?

A) Emrah dayımın düğününü dün gibi hatırlarım. Tüm köy bir araya gelmişti. Kadın erkek, genç yaşlı, çoluk çocuk herkes ayaktaydı ve sabaha kadar davul zurna eşliğinde eğlenmiştik.

B) Asker uğurlaması vardı o gece. Duvarda büyük bir bayrak asılıydı. Teyzemin kızı bağlama, tanımadığım bir kadınsa tef çalıyordu. Çocuklar desen yaramazlık peşindeydiler. Kimisi oynuyor kimisi halıda yuvarlanıyordu.

C) İlk kez o gün, beş altı yaşlarımda dikkatimi çekmişti ay yıldızlı bayrağımız. Nermin ablanın kınasıydı galiba. Annemler kına türküsüyle dönerlerken ben hem onları taklit ediyor hem de onu görmeye çalışıyordum.

D) Bizim oralarda âdettendir. Oğlan evinde "bayrak yemeği" hazırlanır, yemeğin hazırlanmasında neredeyse mahallenin tüm kadınları görev alır ve konu komşu, yediden yetmişe herkes bu yemeğe davetlidir.

E) Bunca yıldır birçok düğüne katıldım. Meydandaki şu dört ufaklık kadar güzel ve uyumlu oynayanı görmedim. Ne yalan söyleyeyim onlara bakmaktan gelini, kınayı unutmuşum.

TYT 2018

6. "Birleşik sözcüğü oluşturan sözcüklerden biri veya her ikisi birleşme sırasında anlam değişmesine uğramışsa sözcük bitişik yazılır."

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu kurala uyulmadığı için bir yazım yanlışı yapılmıştır?

A) Adını şarkılarda duyduğumuz yalıçapkını, adalarda yaşayan bir kuş türüdür.

B) Yemekten sonra tatlı olarak birer porsiyon bülbülyuvası siparişi verdik.

C) Doğum günüm için annem bana camgöbeği renginde bir kazak örmüş.

D) Pek çok kişinin sandığının aksine denizyılanı nehirlerde de yaşayabilir.

E) Yazar bu öyküsünde semt pazarlarındaki ayaküstü sohbetlere önemli bir yer ayırmış.

Açık Uçlu Sorular - Metinlerin Sınıflandırılması / Edebiyatın Bilimle İlişkisi

1. Cevap: Metinler; amaçlarına, hitap ettikleri kitleye, anlatım biçimlerine, gerçeklikle doğrudan ya da dolaylı ilişkilerine göre sınıflandırılır.

SANAT METİNLERİ	ÖĞRETİCİ METİNLER
Coşku ve heyecan uyandırma, estetik zevk verme amacıyla oluşturulan metinlerdir.	Bilgi verme, aydınlatma, açıklama, öğretme amacıyla oluşturulan metinlerdir.
Sözcükler genellikle gerçek anlamının dışında mecaz ya da yan anlamlarıyla kullanılır.	Sözcükler genellikle gerçek anlamıyla kullanılır.
Dil, heyecana bağlı ve şiirsel işlevlerde kullanılır.	Dil göndergesel işlevde kullanılır.
Üslup kaygısı ön plandadır.	İçerik ön plandadır.
Kurmaca metinlerdir, imge ve çağrışıma dayanır.	Açıklayıcı metinlerdir, bilgiye dayanır.
Her okuyan farklı anlamlar çıkarabilir.	Her okuyan bilgi birikimine göre aynı şeyi anlar.
Kurmaca oldukları için kişi, mekân ve zaman unsurları değişebilir.	Gerçekçi metinler oldukları için kişi, mekân ve zaman unsurları değiştirilemez.

2. Muhtemel Cevap: Edebiyatın ve bilimin konusu insandır. İnsanlığın geçmişi, tarihî süreçleri; insanın ruhsal durumu ve ruhsal durumundaki değişiklikler; yeryüzünün fiziksel, ekonomik, beşerî, siyasal yönleri edebî eserlere yansır. Bu yansıma edebiyatın tarih, psikoloji, coğrafya bilimlerinden yararlandığını göstermektedir. Halide Edip Adıvar'ın *Ateşten Gömlek,* Tarık Buğra'nın *Osmancık* adlı eserleri tarih biliminden; Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu,* Mehmet Rauf'un *Eylül* adlı eserleri psikoloji biliminden; Faruk Nafiz Çamlıbel'in *Han Duvarları*, Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme* adlı eserleri coğrafya biliminden yararlanılarak yazılmış eserlerdir.

Açık Uçlu Sorular - Düşünceyi Geliştirme Yolları

1. Muhtemel Cevap: Yazar, seçtiği anlatım tekniğine göre ele aldığı konuyu geliştirirken düşüncelerini desteklemek, anlattıklarını daha anlaşılır kılmak için düşünceyi geliştirme yollarına başvurur. Kullanılan düşünceyi geliştirme yollarıyla düşünceler somut bir hâle gelir ve konunun anlaşılması kolaylaşır.

2. Muhtemel Cevap: Yazar vermek istediği mesajı okuyucuya daha rahat iletmek için düşünceyi geliştirme yollarını kullanmalıdır. Tanımlama, örnekleme, tanık gösterme, somutlama, benzetme ve karşılaştırma ile metinde anlamı kuvvetlendirip derinleştirmelidir. Aksi takdirde metin sığ ve zayıf kalır. Derinliği olmayan metin, okuyucunun ilgisini çekmez.

Çoktan Seçmeli Sorular - Metinlerin Sınıflandırılması / Edebiyatın Bilimle İlişkisi / Yazım ve Noktalama

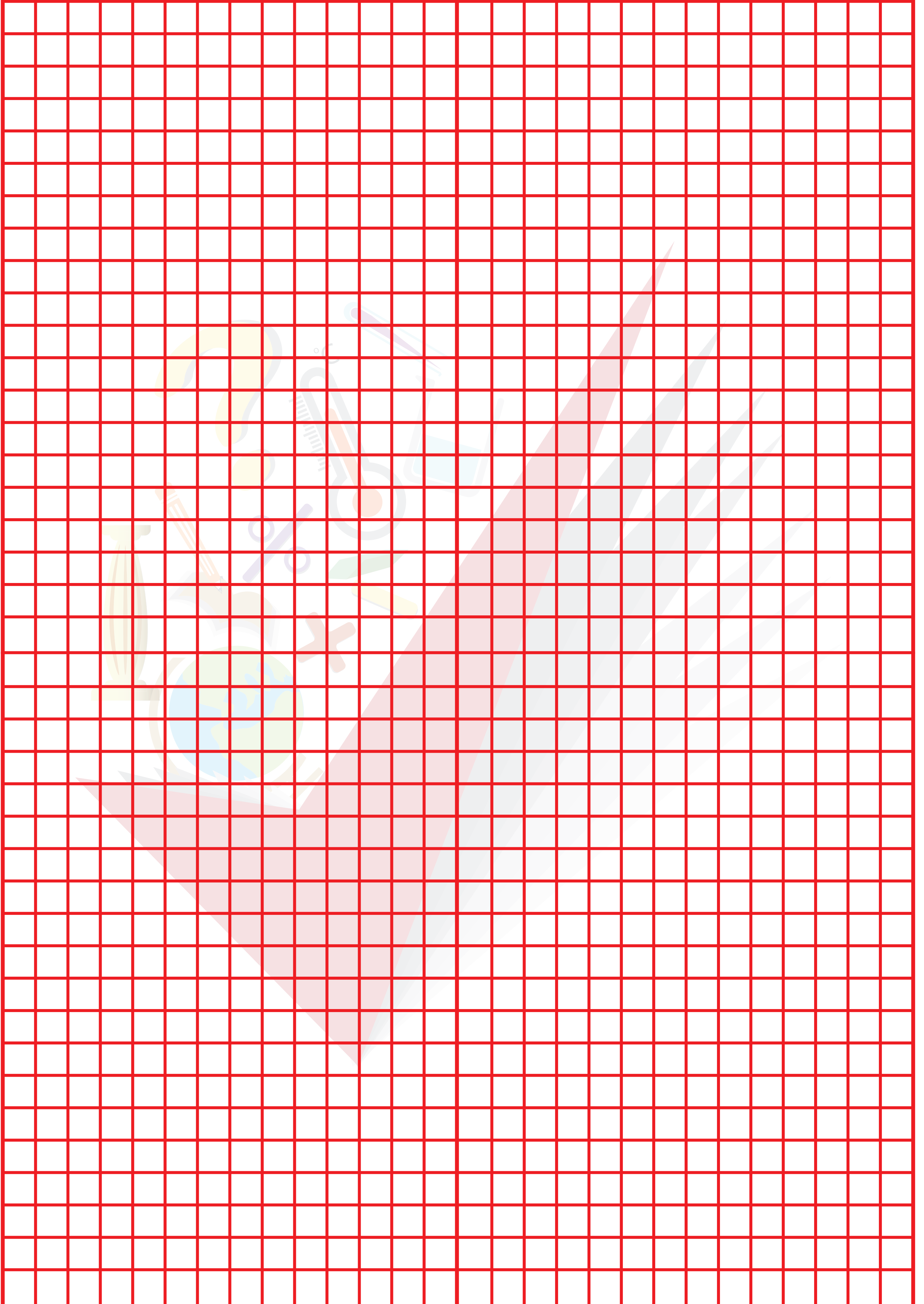
1 - C	2 - C	3 - C	4 - D	5 - D

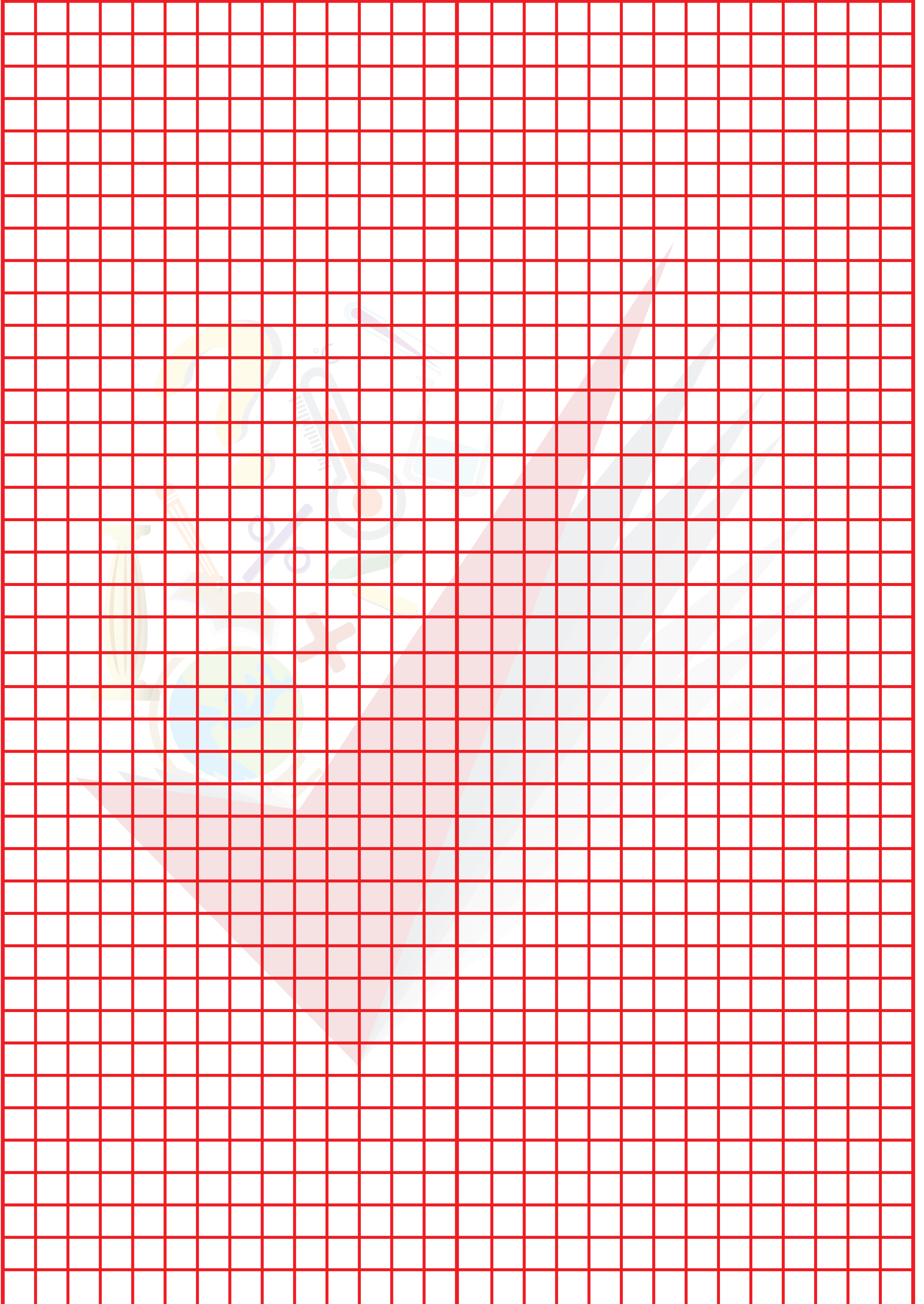
Çoktan Seçmeli Sorular - Dilin Kullanımından Doğan Türler / Düşünceyi Geliştirme Yolları / Yazım ve Noktalama

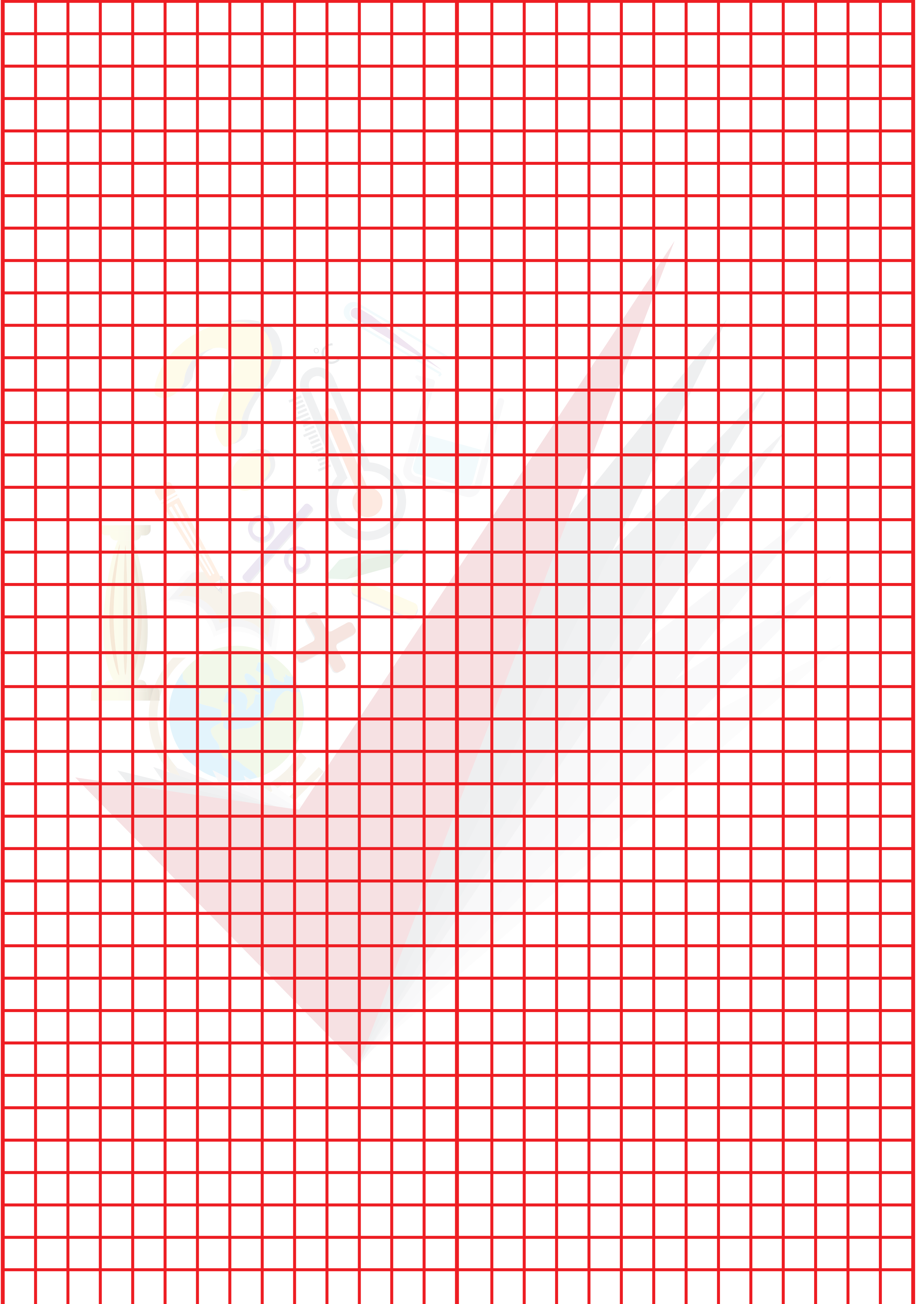
1 - D	2 - D	3 - C	4 - B	5 - A	6 - C

Çoktan Seçmeli Sorular - İletişimin Ögeleri / Hikâye / Yazım ve Noktalama

1 - C	2 - B	3 - A	4 - A	5 - C	6 - D

Konu Özeti Konuyla ilgili kısa ve öz bilgiler

Açık Uçlu Sorular Konuyla ilgili ufkunuzu açacak sorular

Çoktan Seçmeli Sorular Konuyla ilgili çoktan seçmeli testleri

Neler Öğreneceğiz? Fasikülde hangi konuların öğrenildiği

Hatırlayalım Konuyla ilgili önceki bilgiler

Araştırma Konuyla ilgili detaylı bilgiye ulaşmanız için ödevler

Faydalı Linkler Konuyla ilgili yararlanılabilecek web siteleri

Kritik Bilgi Fasikülde geçen konuyla ilgili en önemli bilgi

Bir Örnek de Sen Ver Konuyla ilgili sizden gelen örnekler

Biliyor musunuz? Konuyla ilgili çarpıcı bilgiler

Filozof Der ki Filozofların konuyla ilgili söylediği önemli sözler

Felsefe Sözlüğü Felsefe ile ilgili kavramlar

Haritada Bulalım Konuyla ilgili özellikleri haritada işaretleme

Dersi İzleyelim Konuyla ilgili konu anlatım videoları

Dikkat! Fasikülde karıştırılmaması gereken bilgiler